

"İŞ, GÜÇ" ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ VE İNSAN KAYNAKLARI DERGİSİ

"IS, GUC" INDUSTRIAL RELATIONS AND HUMAN RESOURCES JOURNAL

Nisan/April 2016 Cilt/Vol: 18/Num. :2 Sayfa/Page: 176-193

Editörler Kurulu / Executive Editorial Group

Aşkın Keser (Uludağ University)
K. Ahmet Sevimli (Uludağ University)
Şenol Baştürk (Uludağ University)

Editör / Editor in Chief

Şenol Baştürk (Uludağ University)

Yayın Kurulu / Editorial Board

Doç. Dr. Erdem Cam (ÇAŞGEM)
Yrd. Doç. Dr. Zerrin Fırat (Uludağ University)
Prof. Dr. Aşkın Keser (Uludağ University)
Prof. Dr. Ahmet Selamoğlu (Kocaeli University)
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Sevimli (Uludağ University)
Prof. Dr. Abdulkadir Şenkal (Kocaeli University)
Doç. Dr. Gözde Yılmaz (Marmara University)
Yrd. Doç. Dr. Memet Zencirkıran (Uludağ University)

Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board

Prof. Dr. Ronald Burke (York University-Kanada)
Assoc. Prof. Dr. Glenn Dawes (James Cook University-Avustralya)
Prof. Dr. Jan Dul (Erasmus University-Hollanda)
Prof. Dr. Alev Efendioğlu (University of San Francisco-ABD)
Prof. Dr. Adrian Furnham (University College London-İngiltere)
Prof. Dr. Alan Geare (University of Otago- Yeni Zelanda)
Prof. Dr. Ricky Griffin (TAMU-Texas A&M University-ABD)
Assoc. Prof. Dr. Diana Lipinskiene (Kaunos University-Litvanya)
Prof. Dr. George Manning (Northern Kentucky University-ABD)
Prof. Dr. William (L.) Murray (University of San Francisco-ABD)
Prof. Dr. Mustafa Özbilgin (Brunel University-UK)
Assoc. Prof. Owen Stanley (James Cook University-Avustralya)
Prof. Dr. Işık Urla Zeytinoğlu (McMaster University-Kanada)

Ulusal Danışma Kurulu / National Advisory Board

Prof. Dr. Yusuf Alper (Uludağ University)
Prof. Dr. Veysel Bozkurt (İstanbul University)
Prof. Dr. Toker Dereli (Işık University)
Prof. Dr. Nihat Erdoğan (İstanbul Şehir University)
Prof. Dr. Ahmet Makal (Ankara University)
Prof. Dr. Ahmet Selamoğlu (Kocaeli University)
Prof. Dr. Nadir Suğur (Anadolu University)
Prof. Dr. Nursel Telman (Maltepe University)
Prof. Dr. Cavide Uyargil (İstanbul University)
Prof. Dr. Engin Yıldırım (Anayasa Mahkemesi)
Prof. Dr. Arzu Wasti (Sabancı University)

İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, yılda dört kez yayınlanan hakemli, bilimsel elektronik dergidir. Çalışma hayatına ilişkin makalelere yer verilen derginin temel amacı, belirlenen alanda akademik gelişime ve paylaşım katkıda bulunmaktadır. "İş, Güç," Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 'Türkçe' ve 'İngilizce' olarak iki dilde makale yayınlanmaktadır.

"Is, Güc" The Journal of Industrial Relations and Human Resources is peer-reviewed, quarterly and electronic open sources journal. "Is, Güc" covers all aspects of working life and aims sharing new developments in industrial relations and human resources also adding values on related disciplines. "Is, Güc" The Journal of Industrial Relations and Human Resources is published Turkish or English language.

TARANDIĞIMIZ INDEXLER

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited

“İş, Güç” Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi - © 2000- 2016

“Is, Güc” The Journal of Industrial Relations and Human Resources - © 2000- 2016

İÇİNDEKİLER

YIL: NİSAN 2016 / CİLT: 18 SAYI:2

SIRA	MAKALE BAŞLIĞI	SAYFA NUMARALARI
1	Doç.Dr.Hasan BOZGEYİKLİ-Öğr.Gör.Osman AMİL, Türkiye’de Endüstri ve Örgüt Psikolojisinin Geleceği: Delfi Analizi Çalışması DOI: 10.4026/2148-9874.2016.0313.X	5
2	Prof.Dr.A.Çiğdem KIREL, Yard.Doç.Dr.Seda TOPGÜL, Psk.Danş.Ahmet ALTIOK, Bankacılık Sektöründe Sosyal Sermaye, Motivasyon ve Performans Yönetimi Arasındaki İlişkinin Analizi DOI: 10.4026/2148-9874.2016.0314.X	21
3	Dr. Mustafa KARACA, Dr. Fatma İNCE, İşyerinde Saldırganlık ve Şiddet İşten Ayrılma Niyetini Etkiler (mi?): Kamu Sektörü Örneği DOI: 10.4026/2148-9874.2016.0315.X	45
4	Yard.Doç.Dr.Hülya ÖCAL, Yard.Doç.Dr.Nurgül BARIN, Örgütlerde Otantik Liderlik Davranışının İşe Yabancılaşma İle İlişkisi: Bursa İli Dericilik Sektöründe Bir Araştırma DOI: 10.4026/2148-9874.2016.0316.X	67
5	Dr.Serkan KILIÇ, Assoc. Prof. Erkan ÖZDEMİR, Marketing Managers’ Attitudes Toward The Marketing Approaches in Turkey DOI: 10.4026/2148-9874.2016.0317.X	99
6	Yard.Doç. Dr. Engin ÜNGÖREN, Tayfur Süleyman KOÇ, Konaklama İşletmelerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulamalarının Örgütsel Güven Üzerindeki Etkisi DOI: 10.4026/2148-9874.2016.0318.X	128
7	Sedat MÜLAYİM, A Common Sense Approach to Translation Public Service Translation From A Knowledge Management Perspective DOI: 10.4026/2148-9874.2016.0319.X	161
8	Doç. Dr. Mehmet ANIK, Abdurrahman Özkan, Türkiye’de Gençlik Ve Üniversite İlişkisi: Yapısal Sorunlar Ve Somut Öneriler DOI: 10.4026/2148-9874.2016.0320.X	180

TÜRKİYE'DE GENÇLİK VE ÜNİVERSİTE İLİŞKİSİ: YAPISAL SORUNLAR VE SOMUT ÖNERİLER

THE YOUTH AND UNIVERSITY RELATIONS IN TURKEY: THE STRUCTURAL PROBLEMS AND CONCRETE PROPOSALS

Doç. Dr. Mehmet ANIK

Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Abdurrahman Özkan

Sakarya Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Doktora Öğrencisi

ÖZET

Türkiye'de gençlik-üniversite ilişkisi, farklı boyutlarda çeşitli sorunları içinde barındıran karmaşık bir alanı içerir. Bu çalışmanın amacı, öncelikle bu bağlamda belli başlı sorunlu kısımları tespit edip, akabinde bunlara yönelik uygulanabilir, somut birtakım çözüm önerileri teklif etmektir. Türkiye'de son senelerde üniversitelerin sayısı oldukça artmış, ancak bu nicel artış nitelikle ilgili sorunları azaltmamış, aksine arttırmıştır. Üniversitelerdeki öğretim elemanı eksikliği, öğrenci kontenjanlarının fazlalığı, fiziki altyapı eksikliği bu konuda bilinen sorunlardan sadece birkaçıdır. Çoğunlukla bilinçsizce yapılan bölüm tercihleri, üniversite dönemindeki yoğun müfredat, bu müfredatın güncel yaşamdan kopukluğu, mesleki bilgi aktarımındaki yetersizlik ve mezuniyet sonrası istihdam sorunu, üniversite öğrencilerinin karşılaştıkları temel sorunlardır. Ortaokul döneminden itibaren mesleki yönlendirme amaçlı rehberlik çalışmalarının yapılması, üniversitelerdeki derslerin müfredatının güncellenmesi, pratiğe yönelik derslere önem verilmesi, lisans programlarının süresinin tekrardan düzenlenmesi, istihdam alanlarının yeniden tanımlanması ve istihdam olanaklarının artırılması, bu konudaki sorunları çözmek için atılabilecek temel adımlardır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite, üniversite öğrencisi, gençlik, yükseköğretim, okullaşma, nitelikli işsizlik.

ABSTRACT

The youth and university relations in Turkey include some complex issues which contain a wide variety of problems in different contexts. The purpose of this paper is, firstly, to identify certain problematic parts in this respect, and then to make some applicable, concrete proposals for resolving them. In recent years, the number of universities in Turkey has increased considerably. This quantitative growth did not reduce the problems related to qualification, but, in contrast, increased them dramatically. The lack of teaching staff, the excess of student quotas and the lack of physical infrastructure in the universities are just some of the known issues in this regard. Mostly unconsciously made preferences about departments at universities, the intensive course curriculum during the study period in university, the disconnection from the daily life of this curriculum, the lack of professional knowledge transfer and the post-graduation employment problems are the main problems faced by university students in Turkey. Since junior high school period, creating career orientation guidance, updating the curriculum of courses in universities, giving importance to the practical courses, the re-formation of the duration of the undergraduate program, the redefinition of the fields of employment and increasing employment opportunities are the basic steps that can be taken to solve the problems in this regard.

Keywords: University, undergraduate, youth, higher education, schooling, skilled unemployment.

1. GİRİŞ

Yaşlı nüfusun giderek arttığı bir dünyada genç nüfus, dinamik ve üretken unsur olarak görülme yönüyle, sürdürülebilir bir ulusal kalkınma ve gelişme açısından, politika üreticilerin ve uygulayıcıların ilgisini çekmektedir. Genç nüfus oranının azlığı ve yaşlı nüfus oranının fazlalığı bağlamında genelde Batılı ülkeler ön plana çıkarılsa da Türkiye'deki genç nüfus oranında da özellikle 2020 sonrasında ciddi bir azalış beklendiği dikkate alındığında,¹ genç nüfusa yönelik politikalar ve uygulamalar ayrı bir önem kazanmaktadır. Bu bağlamda mevcut eğitim ve öğretim sisteminin uygulama düzeyinde, niteliğin artırılmasına yönelik birtakım çalışmaların yapılması kadar, böyle bir süreçten geçecek vasıflı genç kitlenin istihdamı da büyük bir önem arz etmektedir. Bir durum tespiti olarak, Türkiye'nin, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğrenime yaptığı toplam kamu harcamaları itibariyle Avrupa Birliği ortalamasının altında kaldığını belirtmek gerekir (Eurostat, 2015a: 135). Yine OECD ülkeleri ile karşılaştırılınca da Türkiye bu konuda en az kamu harcaması yapan ülke konumundaki Endonezya'dan hemen sonra gelmektedir. Yükseköğretime yapılan kamu harcaması açısından da bakıldığında Türkiye'nin, OECD ülkeleri içerisinde, sonuncu sıradaki Endonezya ve Letonya'nın hemen sonrasında yer aldığı görülmektedir (OECD, 2016a).

30 Mart 2012 tarihinde TBMM'ye sunulan kanun teklifinin kabul edilmesi ve böylece zorunlu eğitimin 12 yıla çıkmasıyla birlikte genç nüfus içerisinde lise mezunu olanların sayısı daha çok artmaya başlamıştır. Eğitimde kaliteyi artırmak için yapılan bu yasal düzenlemeye karşın, eğitimde niteliğin hakikatte ne kadar arttığı ise soru konusudur. Şüphesiz eski dönemlerle kıyaslanınca bu konuda olumlu bazı gelişmelerden bahsetmek mümkündür. Örneğin önceki dönemlere kıyasla yeni neslin bilgi teknolojisiyle daha fazla tanışık olması, bu noktada olumlu bir gelişme olarak nitelendirilebilir. Ancak uzunca süre varlığını sürdüren dershaneler, kamu kurumlarının eğitimdeki yetersizliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebileceği gibi bu dershanelerin temel liselere dönüştürülmesinin akabinde de lise son sınıftaki öğrencilerin önemli bir kısmının, üniversite giriş sınavlarına daha iyi hazırlanma amacıyla dershanelerden dönüştürülmüş temel liselere geçiş yapmaları da yine bu noktadaki eksikliğin bir işareti olarak görülebilir. Üniversiteye giriş sınavlarının da (YGS/LYS) bir kamu kuruluşu olan ÖSYM tarafından yapıldığı dikkate alındığında, devlet okullarındaki müfredatın ve

1 Bu konudaki nüfus projeksiyonu için bkz. www.tuik.gov.tr

eğitimin bu noktada öğrenciler ve velilerince yetersiz görülmesi ve bu konuda birtakım farklı arayışlar içerisine girilmesi, üzerinde ayrıca durulması gereken bir husustur.

Türkiye, Batılı devletlerle kıyaslandığında genç ve dinamik nüfusunun fazlalığıyla övünse de toplumsal kalkınma açısından bu dinamik unsurdan gerçekte ne kadar yararlanılabildiği ya da verim alınabildiği ise tartışmalıdır. Bu konuda soyut kalan politik söylemlerin ötesinde, yakın zamana kadar doğrudan gençliğe yönelik olan somut düzeyde politikaların pek üretilmemiş ya da uygulanamamış olması bu bağlamda başlı başına bir sorundur. Kasım 2015'teki genel seçimden sonra genç girişimciliği özendirme için yeni birtakım düzenlemeler yapılma yoluna gidilmesi ve 17 Aralık 2015 tarihi itibarıyla KOSGEB üzerinden bunun uygulanmaya başlaması ise bu anlamda önemli bir adımdır.

Genel olarak bakıldığında, Türkiye'de gençliğin yüz yüze olduğu sorunların; görmezden gelinen ya da yeteri kadar önemsenmeyen sorunlar olduğu görülmektedir. Oysa Türkiye'nin geleceği ve gelişimi açısından kısa, orta ve uzun vadeli bir perspektif dahilinde konunun ele alınıp, bu eksende ki sorunlarla özel olarak ilgilenilmesi gerektiği ortadadır. Gençliğin yaşadığı sorunların toplumsal, siyasal ya da ekonomik açılardan hem öteki sorunlardan etkilenen hem de kendine mahsus olarak nitelendirilebilecek birtakım farklı yönleri bulunmaktadır. Bu açıdan Türkiye nüfusunun önemli bir oranını teşkil eden genç nüfusun karşı karşıya olduğu sorunların, ihtiyaçlarının ve eğilimlerinin, yeni gelişmeler de gözetilerek dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Gençliğin ortaöğretim döneminde sosyalleş(eme)me, ergenlik sorunları gibi temel sorunlarının yanında, yükseköğretim döneminde akademik öğretimin yetersizliği ve mezuniyet sonrası istihdam sorunları ya da bir diğer ifadeyle diplomalı ya da nitelikli işsizlik sorunu da günümüzde giderek daha fazla öne çıkmaktadır.

Avrupa İstatistik Kurumu'nun yer verdiği 2014 yılı verilerine göre (Eurostat, 2015b: 62) Türkiye, lisans düzeyindeki programlar için üniversite okuma yaşı olarak kabul edilen 18-24 yaş grubunda yer alıp, eğitim ve öğretimden erken ayrılmış genç kitle itibarıyla Avrupa Birliği ülkeleri içerisinde; (% 18 civarlarındaki bir oranla) hem *en çok çalışan genç nüfusa sahip*, (% 23 civarlarındaki bir oranla) hem bu yaş grubunda yer alıp, *bir işe sahip olmayan ama çalışmak isteyenlerin oranının en çok olduğu ülke* ve (% 38 civarındaki bir oranla) hem de yine bu yaş grubunda bulunanlar içerisinde *çalışmak istemeyenlerin oranının en çok olduğu ülke* konumundadır. Bu son derece ilginç veri de genç nüfus içerisinde birbirinden farklı eğilimlerin olduğunu ve bu bağlamda bilimsel çerçevede yapılacak doğru tespitlerin ve analizlerin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Türkiye'de gençlik-üniversite ilişkisi, farklı boyutlarda çeşitli sorunları içinde barındıran karmaşık bir alanı içerir. Bu konudaki sorunlar, gençlerin üniversiteye öğrenci olarak gelmelerinden önce başlamaktadır. Üniversiteye hazırlık sürecindeki eksik ve yanlış yönlendirmeler bu sorunun bir yönünü oluştururken, üniversiteye başladıktan sonra bölümlerdeki müfredat, derslerin yürütülme tarzı vs. eksenindeki pedagojik problemlerin yanı sıra üniversitelerle ilgili yatırım problemleri ya da fiziksel alt yapı ile ilgili eksiklikler ve mezuniyet sonrasında karşılaşılan istihdam konusundaki sıkıntılar diğer sorunlu alanlardan birkaç tanesini oluşturmaktadır. Ayrıca Türkiye'de gençliğe yönelik politikaların, üniversitelerin bağlı olduğu üst kurum olan Yükseköğretim Kurumu'nun (YÖK) çalışmalarıyla genelde bütünleştirilmemiş olması da sorunlu bir diğer alanı oluşturmaktadır. Şüphesiz bu kapsamdaki sorunların hepsini bir makale çalışması boyutunda ele alıp değerlendirme imkânı bulunmamaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın ilk amacı; son senelerde yükseköğretimdeki nicel artışın, üniversiteli gençliğe ne gibi etkilerinin olduğunu çeşitli sorunlar etrafında ele alıp değerlendirmektir. Bu tür çalışmalarda genelde sorunlar etrafında birtakım değerlendirmeler yapılmakta, bu sorunların nasıl aşılabileceğine dair çözümler üretme kısmı üzerinde ise genelde durulmamaktadır. Oysa bilimsel çalışmaların önemli amaçlarından biri sorunları tespit etmek ise, bir diğer önemli amaç da bu so-

runları aşmaya yönelik çözümler sunmaktır. Bu doğrultuda bu çalışmanın önemli bir diğer amacı da gençlik-üniversite ilişkisi bağlamında tespit edilen sorunları çözmeye yönelik, uygulanabilir birtakım somut öneriler sunmaktır.

Okullaşmadaki² Nicel Artışa Karşın Nitelikle İlgili Yaşanan Sorunlar

Türkiye’de üniversitenin tarihi daha eskilere dayanmakla birlikte, bugün bildiğimiz çerçevede üniversitenin kurulması, 1900 yılında İstanbul’da kurulmuş olan Darülfünun-ı Şahane ile başlamış ve bu kurum 1933 yılındaki reformla İstanbul Üniversitesi’ne dönüştürülmüştür.³ Bu üniversiteyi İstanbul Teknik Üniversitesi (1944) ve Ankara Üniversitesi’nin (1946) kuruluşu takip etmiş, Cumhuriyet’in 50. kuruluş yıldönümüne girildiğinde ise, Türkiye’deki üniversitelerin sayısı 12’yi bulmuştur. Halen yürürlükte olan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun yürürlüğe girdiği 1981 yılında ise Türkiye’de; 3’ü İstanbul’da, 3’ü Ankara’da ve 13’ü de Anadolu’nun diğer illerinde olmak üzere toplam 19 üniversite bulunmaktaydı. 1981’de yükseköğretim kurumlarındaki yaklaşık 21.000 öğretim elemanına karşın, 240 bin civarında öğrenci bulunmaktaydı ve öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı da ortalama 11 civarındaydı (YÖK, 2007: 43-44). 1982 yılında kabul edilen 20/07/1982-41 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle, aynı yıl içerisinde 8 üniversite birden kurulmuştur. 1984 yılında faaliyete geçen Bilkent Üniversitesi, kâr amacıyla kurulmamış bir vakıf yükseköğretim kurumu olarak türünün ilk örneğini oluşturmuş ve gerek devlet gerekse de vakıf üniversitelerinin sayısı aşağıdaki tabloda da görüleceği üzere ilerleyen yıllarda giderek artmaya devam etmiştir. Tabii bu durum, yükseköğretimdeki öğrenci sayılarını da arttırmıştır.

Tablo 1: Türkiye’de Üniversite Sayılarının Yıllara Göre Değişimi⁴

Yıl	Kurulan Üniversite Sayısı	Toplam Üniversite Sayısı
1930-1939 arası	1	1
1940-1949 arası	2	3
1950-1959 arası	4	7
1960-1969 arası	1	8
1970-1979 arası	11	19
1980-1989 arası	10	29
1990-1999 arası	44	73
2000-2009 arası	66	139
2010-2016 arası	54	193

2 Okullaşma kavramı, belirli yaş gruplarında okula aktif şekilde devam edenleri ifade etmektedir. Bu çalışmada ele alınan “üniversiteli gençlik” bağlamında bakıldığında ise; genç nüfus içerisinde yer alıp, aktif bir şekilde bir yükseköğretim programına devam eden nüfusu ifade etmektedir.

3 Türkiye’de yükseköğretim bağlamında ilk denemeler, Osmanlı Dönemi’nde Batılılaşma hareketlerinin ön plana çıktığı 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Çakı’nın da belirttiği üzere (1995: 91) eğitim, 19. yüzyılda başlatılan Batılılaşma siyaseti doğrultusunda üzerinde durulan başlıca alanlardan biri olmuştur. Osmanlı Devleti’nde, Sultan Abdülmecid devrinde, medreseler dışında bir yüksekokul açılması fikri ilk defa ortaya atılmış ve böylece sıbyan ve rüştiye okullarının üstünde bir Darülfünun kurulması için birtakım çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Darülfünun’un yapımının bitmesinin akabinde ilk dersler de 1863 yılında verilmiştir. Türkiye’de kökeni XIX. yüzyıla dayanan Darülfünun eksenindeki üniversite tarihi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Dölen (2010a ve 2010b).

4 Tablonun oluşturulmasında, YÖK’ün çevrimiçi sitesindeki veriler ile Günay ve Günay’ın yayınladığı “1933’ten Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler” (2011) başlıklı makaledeki verilerden yararlanılmıştır.

2014-2015 öğretim yılı verilerine göre, Türkiye'deki genç nüfus içerisinde yükseköğretimdeki okullaşma oranı % 39,9 olarak tespit edilmiştir.⁵ Gelinek noktada ön-lisans, lisans ve/yahut lisansüstü düzeyinde üniversitelerdeki programlardan birine devam eden öğrencilerin sayısı 6 milyonu aşmıştır. 2006 yılında ön plana çıkan "her ile bir üniversite" politikası ile birlikte gerek devlet gerekse de vakıf üniversitelerinin sayısı ciddi bir artış göstermiş ve bu hızlı nicel artış neticesinde, iki yüze varan üniversite sayısı ile birlikte yükseköğretimdeki okullaşma oranı da son senelerde büyük bir artış göstermiştir. Nitekim 2000-2010 yılları arasında Türkiye'deki yükseköğretim öğrencilerinin sayıları % 121 artış göstermiştir (Çetinsaya, 2014: 62). Bu durumun olumlu olarak görülebilecek yönleri olduğu kadar, olumsuz olarak nitelendirilebilecek bazı yönleri de bulunmaktadır. Öncelikle, yükseköğretimde öğrenci okutmanın artan maddi külfeti düşünüldüğünde, bu konuda maddi imkânları yetersiz aileler için çocuklarını yaşadıkları şehirde daha düşük bir maliyetle okutma imkânı bir yönüyle oluşmuş ve bu durum da yükseköğretimdeki okullaşmayı olumlu yönde etkilemiştir.

Şüphesiz yükseköğretim öncesi de önemli olmakla birlikte, özellikle de yükseköğretimdeki okullaşma oranı, ülkelerin kalkınmışlık seviyesi değerlendirilirken, dikkate alınan önemli parametrelerden birisidir ve bu yönüyle de politika yapımcıların ya da hükümetlerin önemsedikleri bir husustur. Ön-lisans ve açık öğretim programları dahil edildiğinde, 1982-2012 yılları arasında, Türkiye'de bir yükseköğretim programından mezun olan insanların sayısı 7 milyon 218 bin 895 kişi olarak gözükmektedir (Çetinsaya, 2014: 56). 2013 yılı verileri itibarıyla, 25-34 yaş grubu içerisinde, Türkiye'deki üniversite mezunlarının oranı % 22.45 olarak gözükmekte ve OECD ülkeleri ile karşılaştırılınca, Türkiye bu oranla sonuncu sıradaki Brezilya'dan hemen sonra gelmektedir (OECD, 2016b). Bu oranlar dikkate alındığında, yükseköğretim kurumlarında özellikle son senelerde iyice belirginleşen hızlı büyüme bir yönüyle anlaşılır bir durumdur. Ancak üniversite sayılarındaki hızlı artışın beraberinde getirdiği görece olumlu yanların yanı sıra, kısa ve uzun vadede bazı sorunlara neden olduğunu/olacağını da belirtmek gerekir. Tabi yükseköğretimle ilgili aşağıda çeşitli yönleriyle ele alınacak sorunların önemli bir kısmının geçmişte de farklı derecelerde de olsa mevcut olduğunu belirtmek gerekir.

Üniversiteler, bilimsel üretimin merkezi olarak kabul edilen ve bu bağlamda da misyon yüklenmiş yerlerdir. Üniversitelerin önemli bir diğer misyonu da toplumun farklı alanlarda ihtiyaç duyduğu kalifiye eleman ihtiyacını karşılamaktır. Bahsi geçen iki misyonun da layıkıyla yerine getirilmesi, bunun için gerekli olan fiziksel altyapının sağlanması ve bu işi yürütecek yeterli sayıda ve nitelikte öğretim elemanının istihdam edilmesi ile yakından alakalıdır. Üniversitelerdeki fiziksel altyapının yeterliliği, akademisyen ve öğrencilerin motivasyonlarını etkileyen önemli unsurlardan biridir. Normal koşullarda bir üniversitede fiziksel altyapının yeterliliği için şu gibi ölçütler sayılabilir:

- Hem akademik açıdan ders yürütmeye uygun fiziki ortama sahip hem de gerekli araç-gereçlerle donatılmış olan, derslerin yürütüleceği yeterli sayıda dersliğin mevcut olması,
- Araştırma-inceleme süreçlerinin yürütüleceği ya da takip edileceği araştırma merkezleri ya da laboratuvarların kurulması ve bunların gerekli araç-gereçlerle donatılmış olması,
- Farklı alanlardaki basılı eserlere yer veren ve çevrimiçi erişim altyapısı da güçlü olan kütüphane(lerin) kurulmuş olması ve sadece merkezi bir kütüphane yerine fakülte, hatta bölüm kütüphanelerinin de kurulup desteklenmesi,
- İstihdam edilen/edilecek öğretim elemanları için gerekli/yeterli sayıda odanın mevcut olması,
- İdari işlerin yürütüleceği yeterli sayıda mekânın mevcut olması,

5 Erkeklerde bu oran % 37,95 iken, kadınlarda ise % 41,10 ile daha yüksektir.

- Gerek öğretim elemanları gerekse de öğrenciler için kampüs içerisinde boş zaman faaliyetleri ya da yeme-içme, spor vb. aktiviteler için uygun mekânların kurulmasının ve işletilmesinin sağlanması,⁶
- Farklı alanlarda faaliyet gösterecek öğrenci toplulukları ya da kulüpleri için uygun mekân temini,
- Konuşmanın yetersiz ya da üniversitenin yerleşim yerlerine çok uzak olduğu yerlerde öğretim elemanlarının barınabileceği yerlerin/lojmanların temin edilmesi,
- Öğrencilerin yaşayabileceği uygun ve yeterli sayıda barınma mekânının mevcut olması,
- Geniş katılımlı bilimsel faaliyetler için kongre merkezlerinin kurulması,
- Öğretim elemanları, idari personel ve öğrencilerin kullanabileceği kampüs-içi otoparkların kurulması,
- Üniversite kültürüne uygun bir şekilde kampüs alanlarının estetik bir anlayışla çevre düzenlemesinin yapılması.

Yukarıda genel çerçevede belirtilen ölçütlere ulaşım gibi birtakım daha farklı maddeler de eklemek şüphesiz mümkündür. Bununla birlikte özellikle son 20 sene içerisinde kurulan üniversiteler dikkate alındığında, söz konusu kıstasları ideal çerçevede yerine getirmiş bir üniversiteden bahsetmenin güç olduğu da ortadadır. Öğretim elemanı sayısının yanı sıra derslik sayısının ve kalitesinin yetersiz olduğu, oda eksikliği dolayısıyla birkaç akademisyenin bir odaya yerleştirildiği,⁷ araştırma-uygulama altyapısı ve diğer fiziksel faktörlerin yeterli olmadığı bir durumda, YÖK'ün öğrenci kontenjanları konusunda bölümlerden gelen yanıtları dikkate almadan, her sene sayıyı arttırması da bu konudaki sorunları çoğaltmaktadır. Her şeyden önce bu tür durumlar, yükseköğretim kurumlarındaki öğretimin kalitesini doğrudan olumsuz etkilemektedir. Örneğin artan öğrenci sayısı paralel gitmeyen öğretim elemanı istihdamı nedeniyle, üniversitelerde öğrencilere yeterli akademik danışmanlık hizmeti veril(e)memekte ve öğrenciler genelde alanlarında yeterli donanımına sahip ol(a)madan mezun olmaktadır. Öte yandan yine artan öğrenci sayısının etkisiyle öğretim üyeleri de araştırma faaliyetleri için yeterli zamandan genelde mahrum kalmaktadırlar.

Üniversitedeki öğretimin nitelikli olması, gerek gençlerin bireysel gelişimleri açısından gerekse de toplumsal kalkınma açısından önemli bir husustur. Ancak Türkiye'deki yükseköğretim düzeni genel olarak incelendiğinde, son senelerdeki hızlı nicel artışa karşılık, nitelikle ilgili ciddi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Artan üniversite sayısı paralel gitmeyen akademik istihdam sayısı bu durumun başlıca göstergelerinden sadece birisidir. Genel olarak bakıldığında, Türkiye'de 1981'de öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı yaklaşık 11 iken, 1990'da öğretim elemanı başına düşen ortalama öğrenci sayısı 14 ve öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 44 olmuş, Şubat 2016 bu sayılar itibarıyla 20'ye 50 civarına yükselmiştir. Yükseköğretimle ilgili bu Türkiye ortalamaları, yakın tarihlere kurulan (özellikle çevre) üniversiteler üzerinden incelendiğinde ise daha olumsuz bir tablo ortaya çıkmaktadır. Örneğin 1992 yılında kurulan Dumlupınar Üniversitesi'nde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı (yaklaşık 40 öğrenciyle) Türkiye ortalamasının iki katıdır. 2006 yılında kurulan Kastamonu Üniversitesi'nde öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı 30 civarındayken, 2007 yılında

6 Üniversite kültürünün oluşumuna katkıda bulunması açısından bu tür mekânlar da önemlidir. Üniversitelerin önemli bir kısmının şehir merkezinin oldukça dışında kurulmasına rağmen, serbest zaman aktivitelerine yönelik uygun mekânların oluşumunu yeterince önemsediklerini söylemek mümkün değildir.

7 Uzun vadeli planlamaya uygun olmayacak şekilde, yeni yapılan binalarda da tek kişinin kullanımına sunulan odaların gereğinden büyük yapılması ve bu konudaki mekân israfı da bu konuda ayrıca eleştirilmesi gereken bir diğer husustur.

kurulan Kırklareli Üniversitesi'nde bu sayı 28 civarındadır.⁸ Bu üniversitelerde öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı ortalamalarında ise rakamlar daha çok yükselmektedir.

Merkez-çevre üniversiteler bağlamında bakıldığında, çevre ya da taşra olarak nitelendirilen üniversitelerde, üniversite yapılanmalarının genelde o illerdeki siyasal ya da ekonomik ilişkilerin etkisinde büyük oranda kalması da birtakım sorunlara neden olabilmektedir. Örneğin işgücü piyasasında büyük eksiklik duyulan nitelikli ara eleman ihtiyacını karşılaması gereken yerler olan meslek yüksekokullarının (MYO), ülke ya da bölgesel ihtiyaçlar gözetilerek değil, genellikle ilçelerin ekonomisini canlandırma güdüsüyle kurulmaları, bu kurumlardaki öğretimin niteliğini dolaylı yoldan da olsa olumsuz etkilemektedir.

Üniversitelerdeki farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilere, her sene yeni 100 binlerin eklendiği bir ortamda, üniversite mezunu olanların sayıları da giderek artmakta ve kamu sektöründe atanamama ya da özel sektörde herhangi bir işe yerleşememe dolayısıyla da nitelikli ya da diplomalı işsizliğin giderek yaygınlaşması söz konusudur. Pek çok ön-lisans ve lisans bölüm programının, açık öğretim fakültesi ya da uzaktan eğitim kapsamında da açılması ve bunların öğrenci kontenjanlarının da oldukça yüksek tutulması, üniversite mezunu gençler arasında işsizliği giderek daha çok yaygınlaştırmaktadır. Bu durumun da etkisiyle işsiz kaldığı için mezun olduğu bölümle ilgisi olmayan alanlarda iş arayan genç insanların sayısı son senelerde büyük bir artış göstermiştir. Gerek kamu gerekse de özel sektördeki istihdam ihtiyacı ya da olanakları göz önünde bulundurulmadan, bölümlere ayrılan kontenjanlar dolayısıyla özellikle belirli alanlarda yığılmalar artmaktadır. Giriş puanları daha düşük olan ve görece daha kolay yerleşmenin söz konusu olduğu programlarda, bu türden yığılmalar daha çok öne çıkmaktadır. Bu durum, belli bölümlerden mezun olanlar arasında diplomalı işsizliğin daha yaygın görülmesine sebep olmaktadır.

Türkiye, gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında, üniversiteye giden öğrenci kitlesinin dağılımı açısından büyük dengesizliklerin gözlemlendiği bir ülke konumundadır. Örneğin 2012 yılındaki dağılım dikkate alındığında, Türkiye AB üyesi ülkeler, Japonya ve ABD ile kıyaslanınca, sosyal ve beşeri bilimler alanında % 64,1'lik oranla en fazla öğrenci oranının bulunduğu ülke konumundadır. Sağlık ve mühendislik gibi alanlarda okuyan öğrencilerin oranı ise yine gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında düşük oranda kalmaktadır. Örneğin Almanya'da mühendislik ile ilgili bölümlere devam eden öğrencilerin oranı % 18,3 ve sağlık ile sosyal hizmet alanlarında okuyanların oranı % 16,4 iken ve Japonya'da da bu oranlar; % 15,1'e % 14,2 iken, Türkiye'de 2012 itibarıyla 4 milyonu aşkın üniversite öğrencisi içerisinde mühendislikle ilgili bölümlerde okuyanların oranı % 10,7 ve sağlık ile sosyal hizmet bölümlerinde okuyanların oranı da % 4,8'dir.⁹ Şüphesiz ülkelerin bu konuda ihtiyaçları, beklentileri ve buna yönelik politikaları farklılık arz edebilir, ancak sosyal ve beşeri bilimler alanında aşırı bir yığınlaşmanın kısa ve/yahut uzun vadeli bir değerlendirme açısından bakıldığında sürdürülebilir olmadığı da açıktır.

Okullarda pratik mesleki öğretimin yetersizliği, sosyal hayatta yükseköğrenim görmüş gençlerin hayata bir kaç adım daha geriden başlamalarına neden olmaktadır. Bu durum, Türkiye'de gerek yükseköğretim öncesi eğitim sisteminde gerekse de yükseköğretim döneminde, yaşam becerileri eğitiminin yeterince önemsenmeyişi ve bundan kaynaklanan sıkıntılarla doğrudan ilişkilidir. Zira yaşam becerileri eğitimi; öğrencilerin aktif bir şekilde, tecrübe ederek öğrenme sürecini kapsadığı için pratik mesleki öğretimin başarılı şekilde aktarılmasında da işlevsel bir role sahiptir (Çakı, 2015: 334). Oysa

8 Oranların belirlenmesinde, YÖK'ün çevrimiçi sitesindeki bilgiler dikkate alınmıştır. Bu konuda gerek tek tek üniversite incelemeleri yapmak için gerekse de Türkiye geneliyle ilgili verilere ulaşmak için bkz. <https://istatistik.yok.gov.tr>

9 Bu konudaki istatistik bilgileri için bkz. Eurostat (2015b: 70).

üniversitelerdeki öğrenim sürecinde bu konudaki eksiklikler nedeniyle, öğrenciler mezun olduktan sonra ciddi sorunlarla karşılaşabilmektedirler.

Yükseköğretimin, farklı açılardan pek çok maliyetinin olduğu bilinen bir durumdur. Bununla birlikte geçmiş dönemlerle kıyaslandığında günümüzde ailelerin, üniversite öğretimine giderek daha fazla önem verdikleri de bilinen bir diğer gerçektir. Çocuklarının yükseköğretim görmesi için tüm maddi ve manevi desteklerini seferber eden yoksul ya da orta düzeyde gelire sahip ailelerin, bu fedakârlıklarının pratik getirisine dair mezuniyet sonrası için çeşitli beklentileri bulunmaktadır. Göreli zengin ailelerle kıyaslanınca, yoksul ya da orta düzeyde gelire sahip ailelerde yaygın olarak gözlenen bu durumun doğal ya da anlaşılır bir durum olduğu söylenebilir. Hatta bu beklentinin kısa veya uzun vadede olumsuz karşılık bulması, ciddi düzeyde aile içi sorunlara da sebep olabilmektedir. Söz konusu beklentinin hayal kırıklığıyla sonuçlanmasının, çocuğun aldığı öğretimin kalifikasyonu ve ekonominin genel seyri ile yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Şüphesiz bu konuda kişisel düzeydeki bazı özellikleri de göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu tür konularda yaşanan olumsuzluklar, toplum nezdinde üniversitelerin de prestijini olumsuz etkilemekte ve bu konuda yaşanan prestij kaybı da ne yazık ki her geçen gün artmaktadır. Bu açıdan bu çerçevedeki sorunların genel yönleriyle doğru bir şekilde tespit edilmesi ve bunları gidermeye yönelik uygun ve uygulanabilir çözümlerin üretilmesi önem arz etmektedir.

Sonuç Yerine: Yapısal Sorunlara Pratik Çözüm Önerileri

Üniversite hayatına atılan gençlerin önlerindeki en büyük sorunlardan bir tanesi, bilinçsizce yapılan bölüm tercihleridir. Belirli alanlar istisna tutulduğunda, üniversite öğrenimine yeni başlayan gençlerin büyük çoğunluğunun, yerleştikleri bölümün tam olarak neye karşılık geldiği, kapsamının ne olduğu ya da tam olarak ne işe yaradığı konusunda zihinlerinin net olmaması bu durumun göstergesidir. Yerleştikleri bölümde okumaya başladıktan sonra tercih ettikleri bölümün tam olarak ne işe yaradığı hakkında fikir sahibi olmaya başlayan öğrencilerin büyük kısmında, beklentileri ve gerçekler örtüşmediği için hayal kırıklıkları yaşanmaktadır. Her yıl yapılan üniversiteye giriş sınavına (YGS) sadece lise mezunlarının girmeyip, üniversitedeki bir bölüme yerleşmiş olan kayda değer sayıdaki bir kitlenin de bu sınava girmeleri ve böylece bölümlerini değiştirmeye çalışmaları bu durumun göstergelerinden biridir. 2013 yılında yapılan YGS sınavına başvuran 1 milyon 924 bin 563 öğrencinin, yaklaşık 560 binini önceki yıllarda üniversiteye yerleşenler oluşturmaktaydı. 2014 yılındaki YGS'ye başvuran 2 milyon 7 bin 659 öğrencinin 437 bini yine üniversitelilerden oluşmaktaydı.

Dershanelerin egemen olduğu dönemde, bu kurumlardaki rehber hocaların üniversite sınavına girmiş genç üniversite adaylarının, kişisel özelliklerini ve eğilimlerini genelde göz önünde bulundurmadan, aday kişinin puanına göre bir yerlere yerleştirmeye yönelik çabaları ve gençlerin de genelde buna göre tercihte bulunmaları temel sorunlardan bir tanesiydi.¹⁰ Yine bu konuda başta aile baskısı olmak üzere sosyal ve psikolojik düzeydeki diğer baskılar da gençleri aslında çok da benimsemedikleri bölümleri tercih etmeye itmektedir. Böyle bir atmosferde bölüm tercihi yapan bir öğrenci, okul hayatına mutsuzlukla başlamakta ve bu durum da onun öğrenme motivasyonunu ciddi anlamda olumsuz etkilediği için üniversitedeki öğretim yılları büyük oranda verimsiz geçmektedir. Mezuniyet sonrası-

10 Bu tür yönlendirmelerde ticari kaygıların ön planda olması, sorunun temel nedenlerinden bir tanesiydi. Farklı dershanelerin, kamuoyu nezdinde başarılı bir kurum olduklarına dair algı oluşturmak ve bu çerçevede reklamlarını daha etkili bir şekilde yapabilmek için kendi dershanelerinde okuyup, üniversiteye yerleşen öğrencilerinin sayısını arttırmaya yönelik bu türden girişimleri, öğrenci merkezli bir anlayıştan elbette uzak bir çabaydı.

da da özellikle iş arayışı sürecinde, bilinçsizce yapılan ve gönülsüzce okunan bölümün neden olduğu olumsuz etki varlığını devam ettirmekte ve bu durum iş arayışı motivasyonunu da olumsuz şekilde etkilemektedir.

Dershanelerin özel okullara dönüştürüldüğü bir ortamda, sistemin yıllarca dershaneler ekseninde yürütülmesi dolayısıyla oluşan yeni boşluğun nasıl doldurulacağı temel tartışma konularından biri olmuştur. Tartışmanın önemli bir kısmı, üniversite sınavlarına hazırlık bağlamında ek ders desteğinin oluşan boşlukta nasıl giderileceği üzerinde olmuştur. MEB bu konuda öğrencilere ücretsiz ek ders desteği verilmesiyle ilgili yeni bir düzenleme yapma yoluna gitti. Okullardaki mevcut müfredatın, sınavlara hazırlık için yetersiz görülmesinin sorunlu yönü bir yana öğrencileri yönlendirme ya da rehberlikle ilgili olan tartışmalar genelde üzerinde durulmayan kısım oldu. Eski düzendeki sorunlu yönler de düşünüldüğünde, yeni koşullarda yapılabilecek en mantıklı düzenleme, gençlerin mesleki tercihlerini belirlemelerine yönelik girişimin ortaokul döneminden itibaren başlanması ve liselerde de bunun sürdürülmesidir. Ticari kaygıların uzağında, öğrencilerin kişisel özellikleri, becerileri ve temel yatkınlıkları göz önünde bulundurularak, bu yönlendirmeye ortaokul döneminden itibaren başlanması en mantıklı çözüm olacaktır.

Ortaokul döneminde öğrencilerin; ilgi duydukları alanların, temel becerilerinin ve kapasitelerinin doğru bir şekilde tespit edilmesi ve liselerde alan müfredatlı bir düzenlemenin yapılarak, öğrencilerin ilgi ve becerileri doğrultusunda bu tür liselere yerleştirilmesi, sürdürülebilir bir toplumsal kalkınma açısından da önem taşımaktadır. Şüphesiz bunun için yasal birtakım düzenlemelerin de yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda yapılacak bir rehberlik için, öğrencilerin yaşadıkları sorunlarla ilgilenen okullardaki görevli mevcut rehber öğretmenlerden bağımsız olarak, yeni kadro tahsislerinin yapılması ve bu konuda görevlendirilecek kişilerin özel olarak eğitilmeleri ve doğrudan bu konuyla ilgili uzmanlık donanımına sahip olmaları gerekmektedir. Bu konuda okullara uzman olarak atanacak görevlilerin, sınıf öğretmeni olarak görevlendirilen kişiler ve okul yönetimi ile işbirliği içerisinde olmaları da önemlidir. Ortaokul döneminden itibaren başlayacak böyle bir kamu düzenlemesi ve girişiminin, ailelerle iletişim halinde ve onların da güvenini sağlayarak yürütülmesiyle, gençler üzerindeki sosyal baskılar da azalacaktır. Böylece daha bilinçli tercihlerin yapılması sağlanacağı için de günümüzde üniversite gençliğinde çoğunlukla gözlenen istenmemiş bölümde okuma gibi olumsuzlukların önüne büyük oranda geçilebilecektir. Ayrıca böyle bir düzenleme ve uygulama neticesinde bilinçli bölüm tercihlerinin çoğalmasının, gençlerin yeni başlayacakları yükseköğretim hayatlarındaki motivasyonlarına olumlu katkısı da bir diğer pozitif yön olacaktır. Kamunun ve özel sektörün istihdamdaki ihtiyaçları ile gençlerin sahip oldukları bireysel özelliklerin eğilimi ve uyuşumunun göz önünde bulundurulmasına yönelik de olacak bu türden bir kamusal düzenleme ve girişim; günü kurtarmanın ötesinde uzun vadeli ve daha planlı hareket edilmesine imkân tanınması ve uygulanabilir olması dolayısıyla önemsenmelidir. Ayrıca yükseköğretim öncesi eğitimdeki bölgesel dengesizliklerin zamanla giderilmesiyle birlikte, bu türden bir düzenleme ve uygulama, sınavsız üniversite için de altyapıyı hazırlamış olacaktır.

Üniversite ya da bölüm tercihinin bilinçli bir şekilde yapılmasıyla sorunlar bitmemektedir. Üniversitede öğrenim süresi boyunca geçirilen sürenin, verimli bir şekilde geçirilmesi de büyük önem arz etmektedir. Bu durum üniversite hayatına atılan gençlerin kişisel özellikleri, yetenekleri ve sergileyecekleri çabayla ilgili olduğu kadar, üniversitelerin altyapısı ile de yakından alakalıdır. Başta yeni kurulanlar olmak üzere, üniversitelerin önemli bir kısmında öğretim elemanı eksikliği bulunmaktadır ve yükseköğretimdeki verimliliğin yükseltilebilmesi için yeterli akademik istihdamın yapılması gerekmektedir.

Amerika ve Kanada'daki yükseköğretim sisteminde olduğu gibi doktorasını bitirenlerin mezun oldukları üniversite dışında başka bir üniversitede istihdam edilmesi şeklindeki teamül, özellikle çevre üniversitelerdeki akademik eleman ihtiyacı dikkate alındığında, Türkiye için de bu konudaki sorunlara çözüm bulmak için uygulanabilir bir yaklaşımdır. Bu tür bir uygulama, "beşik ulemalığı"ni engelleyip, daha ehil olanların üniversitelerde istihdamına daha çok olanak tanıdığı için yükseköğretimdeki niteliği arttırmak için de önemlidir. Bunun yanı sıra daha önceden de bahsedilen derslik, kütüphane, araştırma ve uygulama için merkezler ve gerekli araç-gereçler, sosyal mekânlar gibi fiziksel altyapı ile ilgili diğer sorunların da üniversite yönetimlerince daha çok ciddiye alınması gerekmektedir. Zira bu gibi durumlar, öğrencinin üniversiteye aidiyet hissini ve öğrenim motivasyonunu yakından etkilemektedir.

Üniversiteler bağlamında önde gelen sorunlardan bir tanesi de ders yoğunluğu, derslerin müfredatı ve yürütülme biçimi etrafındadır. Tıp fakültelerindeki gibi belirli bölümler istisna tutulduğunda, üniversitelerin lisans programları için belirlenen süre genelde 4 yıldır ve bütün farklılıklarına rağmen, her bölüm için bu süre ortaktır. Oysa bu 4 sene içerisinde, çoğu lisans programında bir yerden sonra yapılan ders tekrarları dikkate alındığında, her bir lisans programının kendi özelinde değerlendirilerek, gerektiğinde bu sürelerin (5, 6, 7 ya da 8 dönem şeklinde) yeniden belirlenmesi gerekmektedir. Zira bir yerden sonra yapılan ders tekrarları üniversite gençliğinin derslere olan ilgisini de olumsuz etkilemektedir. Verimlilik esas alınarak müfredat, program süresi ve uygulaması konusunda yapılacak yeni düzenlemeler, gereksizce yapılan zaman ve kaynak israfının da önüne geçilmesini sağlayacaktır.

Üniversitedeki derslerin daha etkin bir şekilde işlenmesi için daha belirgin olacak şekilde her bir bölüm özelinde, ortak birtakım asgari ölçütlere dayalı yeni birtakım düzenlemeler yapılması ve bölümlerin akreditasyonlarının daha çok gözetilmesi gereklidir. Bu derslerin; öğrencileri ezberciliğe yönelten, sorgula(n)mayan ve tartışılmayan, sırf aktarıma dayalı bir şekilde işlenmesi yerine, öğrencilerin aktif katılımını sağlayacak, ele alınan konularla ilgili sorgulamalar ve tartışmalar yapmasını sağlayacak şekilde işlenmesi hem üniversite öğrencilerinin bireysel gelişimi hem de eğitim ve öğretimden beklenen bir diğer çıktı olan toplumsal gelişime katkı açısından önemlidir. Bu konuda üniversitelerde yaygın olarak gözlenen temel sıkıntılardan biri, derse katılımını sağlamak adına öğrencilere ilk dersten son derse kadar yüklenen sunum yükümlülüğüdür. Öğrenciler tarafından genelde PowerPoint kullanılarak, kopyala-yapıştır mantığıyla hazırlanan bu sunumların, kendi bireysel gelişimlerine katkısı ya da verimliliği tartışmalıdır. Oysa bizzat dersin sorumlusu öğretim elemanı tarafından, işlenecek konularla ilgili bilgi düzeyinde belirli bir temel oluşturulduktan sonra, gerek görülmesi durumunda öğrencilere bu tür sorumluluklar yüklenmesi daha verimli olacaktır. Yine bu sunumların, öğrencilerin genelde hazırladıkları slayttan ya da basılı bir metinden tamamen okuyup gitmeleri şeklinde olması yerine, etkili ve verimli bir araştırma süreciyle, konu üzerinde kafa yorup sunmalarını sağlamak ve soru-cevap faslının olmasını da sağlamak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Tabi bu şekilde bir uygulamanın herhangi bir derste etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi için öğrenci kontenjanlarının fazla olmaması gerektiğini de belirtmek gerekir.

Bu noktada yapılması gereken başlıca hususlardan bir diğeri de uygulamaya yönelik derslerin sayısının mümkün olduğunca artırılması ve bu derslerin de bu çerçevede daha verimli işlenmesinin sağlanmasıdır. Bahsedilen düzenleme sadece fenni bilimlerle ya da mühendislik, sağlık gibi alanlarla sınırlı tutulmayıp, sosyal ve beşeri bilimler gibi diğer alanları da kapsayacak şekilde genişletilmelidir.¹¹ Bugün üniversitelerde uygulamaya yönelik mevcut derslerin takibi genelde ciddi bir şekilde yapılma-

11 Türkiye'de sadece yükseköğretimde değil, yükseköğretim öncesi (ilköğretim, ortaöğretim, lise düzeyindeki) eğitimde de başlıca sorunlardan bir tanesi, pratiğe yönelik derslerin azlığıdır.

makta ve bu durum dolayısıyla öğrenciler de bu gibi dersleri fazla ciddiye almamaktadırlar. Makine mühendisliği, inşaat mühendisliği gibi bölümlerde okuyup mezun olanların, aldıkları onca yıl öğretime rağmen, sahaya çıktıklarında, bu alanlarla ilişkili mesleklerde çalışan ama üniversite okumamış insanlarla karşılaştıklarında, pratik bilgilerinin son derece sınırlı kalması, üzerinde durulması gereken önemli bir husustur. Bu noktada yapılması gereken, uygulamaya yönelik derslerin sayısını arttırmak ve bunların etkin bir şekilde yapılmasını sağlamaktır. Özellikle de fenni bilimlerde uygulamaya yönelik derslerin, üniversitelerdeki laboratuvar ya da araştırma&uygulama mekânlarıyla sınırlı tutulmaması ve bu alanlarla ilgili olan kamu ya da özel sektörden kuruluşlarla işbirliği içerisinde yürütülmesi, mesleki beceri edinimi açısından gereklidir. Bu bağlamda, gerek işgücü piyasası ile işbirliğini güçlendirmek, gerekse de öğrencilerin mesleki becerilerini geliştirmek için staj çalışmalarının üzerinde de özellikle durulması gerekmektedir. Böylece üniversitelerin gerçek hayat ile daha fazla iç içe olması sağlanmalıdır. Yine özellikle fenni bilimler ve eğitim alanlarında gerek lisans gerekse de lisansüstü programlar kapsamında proje çalışmalarının önemsenmesi ve teşvik edilmesi son derece önemlidir. Bu noktada teşvik edici olacak şekilde ödüllü proje yarışmalarının düzenlenmesi, öğrencilerde alanlarıyla ilgili yeni şeyler keşfetme güdüsünü arttıracak gibi bireysel gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek ve bu durum, ulusal kalkınmaya da pozitif katkı yapacaktır. Neticeye erdirilemeyen ilk yerli otomobil denemesinin üzerinden yarım asırdan fazlaca bir süre geçmiş olmasına rağmen, Türkiye'deki aktüel konulardan birinin hala yerli otomobil üretimiyle ilgili olduğu düşünüldüğünde de bu durumun önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu konuda sosyal bilimlerde de durum farklı değildir. Toplumdan kopuk, sırf teorik aktarımlar üzerinden işlenecek bir sosyal bilimler müfredatının, öğrenci gelişimine gerçekte katkısı da son derece sınırlı düzeyde olacaktır. Uygulamaya yönelik derslerle ilgili eksikliğin önemli göstergelerinden biri de yabancı diller ile ilgili bölümlerde okuyup mezun olan öğrencilerin önemli bir kısmının, öğretimini gördükleri yabancı dili konuşma becerilerinin son derece sınırlı oluşudur. Bu açıdan bütün bölümleri kapsayacak şekilde uygulamaya yönelik derslerin sayısının arttırılması ve bu derslerin, gerek öğretim elemanlarınca gerekse de öğrencilerce ciddiye alınmasının sağlanması ve ilgili uygulamaların takibinin de özenli bir şekilde yapılması büyük önem taşımaktadır.

Uygulamaya yönelik derslerin ve stajın özellikle ön plana çıkarılması gereken yerlerden biri de mesleki eğitim veren yüksekokullardır. MYO'larda nitelikli ilgili yaşanan diğer sorunların yanı sıra dersler konusunda uygulama boyutu bağlamında yaşanan sorunlar ve öğrencilere alanlarıyla ilgili mesleki becerilerin aktarımı konusundaki eksiklikler nedeniyle, Türkiye'de işgücü piyasasında eksikliği özellikle hissedilen nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanamaması söz konusudur. Bu okullardan mezun olan öğrencilerin önemli bir kısmı ya işsiz, ya mezun oldukları alanların dışında iş aramakta ya da yine mezun oldukları bölümle ilgisi olmayan bir alanda çalışmaktadırlar. Oysa bu okullarda pratiğe yönelik derslerin ön plana çıkarılması, mesleki becerinin aktarımının bizzat pratik üzerinden verilmeye çalışılması ve bunun işgücü piyasasıyla işbirliği içerisinde gerçekleştirilmesiyle, hem piyasadaki nitelikli ara eleman ihtiyacı karşılanmış olacak hem de böylece Türkiye'deki nitelikli işsizliğin azalması sağlanacaktır.

Bugün Türkiye'de üniversiteli gençliğin önemli şikâyet konularından biri de istihdam ile ilgilidir. Özellikle üniversitelerin belli bölümlerinden mezun olanlar, istihdam olanaklarının son derece sınırlı olmasından şikâyet etmektedirler. Üniversite mezunu olanların sayısının giderek artmasıyla bu noktadaki şikâyetler de son senelerde iyice artmıştır. Sadece ön-lisans ya da lisans programlarından mezun olanlar arasında değil, yüksek lisans ve doktora yapmış olmasına rağmen, işsiz kalan insanların sayısında ciddi bir artış söz konusudur. Bu noktada yapılması gereken başlıca hususlardan bir tanesi, ilgili bakanlıkların eşgüdümlü bir şekilde yapacakları bir çalışmayla, her bir bölümün istihdam

alanlarının, rasyonel ve adil ilkeler doğrultusunda yeniden tanımlanmasıdır. Bu yeniden tanımlama sürecinde; bölümlerin müfredatı ve yapılacak işin niteliği ve gerektirdikleri dikkate alınmalıdır. Yine bu süreçte özel sektörün talepleri ve teklifleri de dikkate alınmalıdır. Tabii sektörel ihtiyaçlar yıllar içerisinde değişiklik arz edebileceğinden, gerektiğinde bu yöndeki tanımlamalar gözden geçirilip, revize edilmelidir. Böylece gerek kamu gerekse de özel sektörde üniversite mezunu gençler için daha fazla iş alanları oluşturulmalı ve işe alımlar için eşitlikçi ve adil bir sistem kurulmalıdır. Bu noktada yapılabilecek düzenlemelerden biri de sadece belirli bölümleri değil, bütün bölümleri kapsayacak şekilde KPSS'nin, alan yoğunluklu bir sınava dönüştürülmesi olacaktır. Yine nitelikli işsizliği azaltmak için yapılması gerekenlerden bir diğeri de kamu ya da özel sektörün ihtiyaçları dikkate alınarak, mezun sayıları itibariyle aşırı yığılmanın olduğu bölümlerle ilgili kontenjan kısıtlamasına gidilerek, daha fazla yığılmanın önüne geçilmesidir.

KAYNAKÇA

- Çakı, F. (1995). Eğitimde Batıcılışma: Eğitimdeki Yeniliklere İlişkin Açıklamaların Eleştirisi. *Sosyoloji Dergisi*, cilt: 3, sayı: 4, 191-203.
- Çakı, F. (2015). Life Skills Approach in Formal Vocational Training Environments: A Case Study of Balıkesir University. *Turkish Journal of Sociology*, 3/30, 333-354.
- Çetinsaya, G. (2014). *Büyüme, Kalite, Uluslararasılaşma: Türkiye Yükseköğretimi İçin Bir Yol Haritası*, 2. Baskı, yayın no: 2014/2, Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayınları.
- Dölen, E. (2010a). *Türkiye Üniversite Tarihi 1: Osmanlı Döneminde Darülfünun (1863-1922)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dölen, E. (2010b). *Türkiye Üniversite Tarihi 2: Cumhuriyet Döneminde Osmanlı Darülfünunu (1922-1933)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Eurostat (2015a). *Being Young in Europe Today*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurostat (2015b). *Key Figures on Europe*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eurostat (2016). "Youth Unemployment Figures 2012-2014Q4 (%)". (Accessed on 20 January 2016).
- Günay, D. ve A. Günay (2011). 1933'ten Günümüze Türk Yükseköğretiminde Niceliksel Gelişmeler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, cilt: 1, sayı: 1, 1-22.
- OECD (2016a). "Education Spending (indicator)". doi: 10.1787/ca274bac-en (Accessed on 12 January 2016).
- OECD (2016b). "Population with tertiary education (indicator)". doi: 10.1787/0b8f90e9-en (Accessed on 23 January 2016)
- YÖK (2007). *Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi*, yay. no: 2007-1, Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayınları.